

A téli hadjárat kimagasló elismerése: az Aranygyapjas Rend

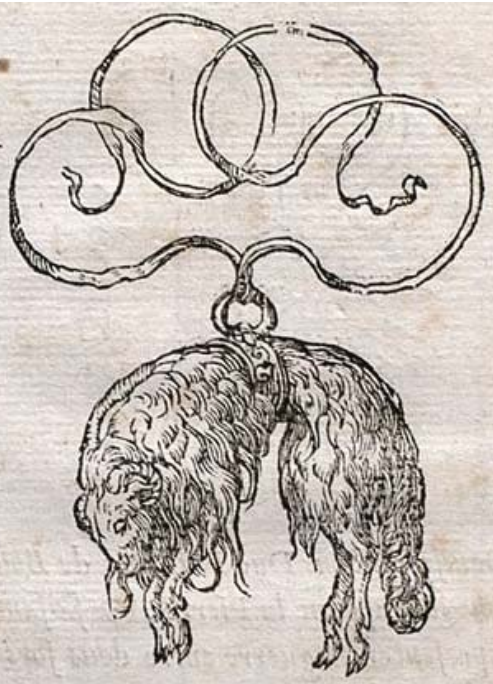
MARTÍ TIBOR

Gróf Zrínyi Miklósnak tragikus halála előtt mindössze néhány hónappal, 1664. június 24-én ítélte oda IV. Fülöp spanyol király (1621–1664) az egyik legrégebb és legnagyobb presztízzsel rendelkező világi (lovag)rendet: az Aranygyapjas Rendet.¹ Noha a Rend

Madridban, 1664. április 20-án Zrínyihez írt levelét, amelyben tudatta a horvát bánnal a Rend neki való adományozását, továbbá azt is, hogy hamarosan elküldi a hivatalos értesítést a szokásos rendi nyakékkal együtt.² Kora legrangosabb kitüntetését Zrínyi azokért az érdemekért kapta, amelyeket az Ausztriai Ház, azaz a Habsburg-dinasztia és a keresztény hit szolgálatában szerzett, melyek közé elsősorban a számára európai hírnevet hozó 1664 eleji téli hadjárat tartozott.³ „Annál is becsebb ez a kitüntetés, mert a király önálló elhatározásából eredt, s oly sok kiemelkedő pályázó közül egyedül Excellenciádra esett a választás.” – idézi Forstall Spanyolország Németalföld frissen kinevezett helytartójának, Castel Rodrigo márkinak (Francisco de Moura y Corterreal, 1610–1675) Zrínyihez írt levelét.⁴ A márk személyesen is ismerte Zrínyit, hiszen 1648-tól 1656-ig a spanyol uralkodó követeként Bécsben tartózkodott.⁵

Az Aranygyapjas Rend elnyerése egyet jelentett az európai arisztokrácia szűk, legelőkelőbb elitjébe való bekerüléssel. Tagjai nem pusztán egy érdemrend birtokosaivá váltak: az 1429-ben Jó Fülöp burgund uralkodó által alapított, majd a 17. század végéig kizárólag a Habsburg-dinasztia spanyol ágának feje, azaz a spanyol király által adományozott rend tagjai ugyanis olyan világi katolikus, főrangú személyek voltak, akiknek családja már generációk óta az uralkodóház iránt elkötelezett, régi arisztokrata familiák közé tartozott.⁶ Az Aranygyapjas Rendet – amely eredetileg a Habsburgok házi ordója volt – a spanyol örökösödési háború követ-

keztében a 18. század elejétől mind a Habsburgok osztrák ága, mind pedig a spanyol királyi trónra lépő Bourbonok adományozták. Az ily módon két külön ágra szakadt Aranygyapjas Rend a mai napig fennáll.⁷ A 17. században az Aranygyapjas Rendbe történő felvételkor – mint előbb Esterházy Miklós (1628), Pálffy Pál (1650), Wesselényi Ferenc (1662), majd utóbb Esterházy Pál (1681) nádorok esetében is – szerepet játszott az adományozott személynek az Ausztriai Ház irányában tanúsított lojalitása és az illető személyes

Az Aranygyapjas Rend jelvénye egy korabeli nyomtatvány ábrázolása szerint (Claude Paradin: *Devises heroïques*, 1557)

jelvényét váratlan halála miatt Zrínyi már nem vehette át, még értesült a kitüntetésről. Forstall Márk (Marcus Forstall) híres családtörténeti művében (*Stemmatographia Mavortiae familiae comitum de Zrin*) idézi a spanyol király nagy befolyású titkárának, (a később Habsburg Mária Anna királyné és a kiskorú II. Károly segítségére létrehozott régens-tanács titkárának, a baszk származású) Don Blasco de Loyolának

Ausztriai mester: Aranygyapjas rendjel, 1681 (Iparművészeti Múzeum/Fotó: Ament Gellért)

Sors Bona nihil aliud
 Vera Effigies Illustrissimi ac Excellentissimi Domini
 A ZRINYI et stiracitiae illiricorum Regnorum pro
 Hungariae Archiepis Dalmatiae Croatiae Slavoniae
 comitatum Zalahincensis et Simchenensis Supremi
 Consilii Equitis Aurei Velleris ac confinium
 Mucensis Hereditarii capitanei Generalis Turco-
 rum
 Domini COMITIS NICOLAI PERPETVI
 Regii Dalmatiae Maritima Hereditarii Bani Regi
 Agajonum Regnum in Hungaria Praefecto
 Comitis Sacrae Regiae Maiestatis Camerae et intimi
 colationum Praesidis, Legationis et infelicis drauis
 maphis et cetera. Quae Joannes Thomas adolium Pinxit.

Gerhard Bouttats: Zrínyi Miklós mellképe, Jan Thomas festménye után, rézmetszet, 1664 (NMN, Történelmi Képcsarnok)

kválitásai, kapcsolata a kérelmét képviselő és azt a madridi udvarba továbbító spanyol követtel, s nem utolsósorban meghatározó magyarországi pozíciója. Kaphatta olyan személy is, aki hűségét már bizonyította valamilyen, a dinasztia számára fontos ügyben (miként Esterházy Miklós nádor, aki az 1625. évi soproni országgyűlésen Pázmány Péter esztergomi érsekkel együtt támogatta, sőt elérte, hogy a magyar rendek III. Ferdinándot válasszák, majd koronázzák magyar királlyá), illetve olyan is, akiről feltételezhető volt, hogy pozíciójánál, politikai súlyánál és döntéshozói képességénél fogva – ilyen vagy olyan módon – hosszú távon a dinasztia érdekeit segítheti. Kiemelten hangsú-

lyozandó, hogy a 17. század folyamán Aranygyapjas Renddel kitüntetett magyarok közül valamennyien a legfontosabb rendi méltóságot, a nádori tisztséget töltötték be, egyedül Zrínyi lett oly módon a rend tagja, hogy nem a nádori, hanem a horvát báni méltóságot viselte, azaz a Magyar–Horvát Királyság nem első, hanem második világi méltósága volt.

A kitüntetéssel kapcsolatos, Madridban fennmaradt iratokból kiderül, hogy az 1664. június 24-én meghozott uralkodói döntést követően megkezdődött a rendbe történő felvétel folyamata, vagyis az új lovag rendjellel való kitüntetésének és szokásos ünnepélyes beöltöztetésének előkészítése. Ennek

során 1664. szeptember elején IV. Fülöp király utasította a rend tisztviselőit: a titoknokot (*gréffer*) a Zrínyi számára kiállítandó uralkodói oklevél elkészítéséhez szükséges információk összegyűjtésére, a kincstárnokot (*trésorier*) pedig a rendjel Bécsbe juttatására, hogy azt ünnepélyes körülmények között átadhassák Zrínyinek. 1664. november 12-én kelt az Aranygyapjas Rend kincstárnokának levele, amelyben értesítette IV. Fülöpöt, hogy a Rend legfontosabb ünnepe, Szent András apostol napján (nov. 30.) Brüsszelben sorra kerülő András-napi ünnepség után indul el Bécsbe a Zrínyi Miklósnak szánt rendjellel. Levelének keltezését követően hat nappal azonban a 17. század egyik legkiválóbb magyar politikusa, hadvezére és költője tragikus hirtelenséggel elhunyt, így a méltán megérdemelt rendjelet már sohasem vehette át.

1 Archivo Histórico Nacional (Madrid), Estado, leg. 7689, exp. 27., p. 1.; Zrínyi Miklós rövid életrajzai az Aranygyapjas Rend történetét feldolgozó legjelentősebb munkákban: J. B. MAURICE: *Le Blason des Armoiries de tous Les Chevaliers de l'Ordre de la Toison d'Or*, Brüsszel, 1667, 491; Julián de PINEDO Y SALAZAR, *Historia de la Insigne Orden del Toisón de Oro*, Madrid, 1787, I, 388; *La Insigne Orden del Toisón de Oro*, szerk. Alfonso de CEBALLOS-ESCALERA Y GILA, Madrid, Patrimonio Nacional, 1996, 264.

2 *A Zrínyiek a magyar és a horvát történelemben*, szerk. BENE Sándor, HAUSNER Gábor, Zrínyi Kiadó, Bp., 2007, 331–332.

3 PÁLFFY Géza: *Költő és hadvezér? A politikus, katona és költő-író Zrínyi Miklós különféle lojalitásai és identitásai*, Hadtörténelmi Közlemények, 2014/4, 873.

4 *A Zrínyiek a magyar és a horvát történelemben*, i. m., 332.

5 Miguel Ángel OCHOA BRUN: *Historia de la diplomacia española*, VIII, Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, Madrid, 2006, 60 skk. A követ levelezésének kiadása: *Documentos de mi Archivo. La elección de Fernando IV Rey de Romanos. Correspondencia del III marqués de Castel Rodrigo don Francisco de Moura durante el tiempo de su embajada en Alemania (1648-1656)*, kiad. El Príncipe Pio XVI Marqués de Castel-Rodrigo, Madrid, 1929.

6 Az Aranygyapjas Rend történetéről: Alfonso de CEBALLOS-ESCALERA Y GILA: *La Insigne Orden del Toisón de Oro*, Madrid, 2000 (Colección Condecoraciones Españolas, 4). Az Aranygyapjas Rend közép-európai kapcsolatairól: Pere MOLAS RIBALTA: *Austria en la Orden del Toisón de Oro, siglos XVI–XVII*, Pedralbes, 26 (2006), 123–151; Pavel MAREK: *La embajada española en la corte imperial (1558–1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Universidad Carolina de Praga, Editorial Karolinum, 2013, 175–183.

7 Leopold AUER: *Der Übergang des Ordens an die österreichischen Habsburger = Das Haus Österreich und der Orden vom Goldenen Vlies*, Hrsg. von der Ordenskanzlei, Stocker, Graz, 2007, 53–64.